

การพัฒนาพื้นที่เชิงบูรณาการแบบร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน
แบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ กรณีศึกษาพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ระยะที่ 3
INTEGRATED AND COLLABORATIVE AREA DEVELOPMENT FOR
COMPREHENSIVE AND PRECISE SOLUTIONS FOR POVERTY
ALLEVIATION CASE STUDY OF MUKDAHAN
PROVINCE PHASE 3

¹ทิวากร เหล่าลือชา, ²ศศิพงษา จันทรสาข, ³ปิยะนุช ทวีสุข, ⁴บุรฉัตร จันทรแดง,
⁵วนิดา สังคะลุน, ⁶สุนันtha พิลาวุธ, ⁷สุพรรณิ ทองน้อย, ⁸จักรกฤษณ์ ภูมิพรหม,
⁹ธนวัฒน์ ผิวขำ, ¹⁰มยุรา คำปาน และ ¹¹ดารินี บุตรวงศ์

¹Tiwakorn Laoluecha, ²Sasipongsa Chantarasakha, ³Piyanuch Taveesuk,
⁴Burachat Jandaeng, ⁵Wanida Sangkhalun, ⁶Sunantha Philawut,
⁷Supanee Tongnoi, ⁸Jakkrit Phumprom, ⁹Thanawat Phiokham,
¹⁰Mayura Khampan and ¹¹Darinee Buddeewong

วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร สถาบันวิทยาลัยชุมชน, ประเทศไทย
Mukdahan Community college Institute of Community Colleges, Thailand.

¹Kornmaha@gmail.com

Received: May 26, 2023; Revised: July 25, 2023; Accepted: August 25, 2023

บทคัดย่อ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการต่อยอดการค้นหาและสอบทานข้อมูลคนจนทำได้ จำนวน 5,970 ครั้งเรือน 2) มีระบบส่งต่อความช่วยเหลือ และสร้างระบบข้อมูลย้อนกลับ (Feedback Loop) มีการส่งต่อความช่วยเหลือ 5 ด้าน ได้แก่ ได้แก่ (1) ด้านการศึกษา ได้รับทุนการศึกษาจาก

¹หัวหน้าโครงการวิจัย

^{2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11}คณะผู้วิจัย

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) จำนวน 75 คน (2) ด้านที่อยู่อาศัย ได้รับการซ่อมแซมบ้าน 19 ครัวเรือน ได้รับการสร้างบ้าน 1 ครัวเรือน (3) ด้านการพัฒนาอาชีพ ได้ทำการส่งต่อไปยังหน่วยงานในด้านการฝึกและพัฒนาอาชีพ (4) ด้านการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ ได้ทำการส่งต่อข้อมูลและช่วยเหลือครัวเรือนยากจนในอำเภอนิคมคำสร้อยและทิวังชัยได้หนุนเสริมในการช่วยเหลือครัวเรือนยากจนให้เข้าถึงการสมัครลงทะเบียนบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ปี 2565 ได้ทั้ง 79 หมู่บ้าน 7 ตำบลในอำเภอนิคมคำสร้อย จำนวน 665 ครัวเรือน (5) ด้านการจัดสวัสดิการทางสังคม ครัวเรือนยากจนในอำเภอนิคมคำสร้อยได้รับสวัสดิการทางสังคม โดยได้รับถุงยังชีพ จำนวน 190 ครัวเรือน 3) โมเดลแก่ง (Operating Model) ระดับพื้นที่ที่เหมาะสมกับศักยภาพของคนจนเป้าหมายและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ที่ทำให้คนจนหลุดพ้นความยากจน ได้แก่ (1) โมเดลหมอนแก่ง พื้นที่วิญญ์นาร่องในอำเภอนิคมคำสร้อย คือ ตำบลกกแดง มีครัวเรือนเป้าหมายที่ได้รับประโยชน์ จำนวน 38 ครัวเรือน 38 คน (2) โมเดลหมอนแก่งครบวงจร พื้นที่วิญญ์นาร่องในพื้นที่อำเภอเมืองและอำเภอหนองสูง มีครัวเรือนเป้าหมายที่ได้รับประโยชน์ จำนวน 39 ครัวเรือน 39 คน (3) โมเดลคลังแรงงานแก่ง พื้นที่เป้าหมายชุมชนในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร มีครัวเรือนเป้าหมายที่ได้รับประโยชน์ จำนวน 16 ครัวเรือน 16 คน (4) จัดทำระบบ Poverty Forum ทั้งหมด 11 ครั้ง โดยเป็นการจัดเวที Poverty Forum ในระดับจังหวัด 1 ครั้ง จัดเวที Poverty Forum ในระดับอำเภอ 1 ครั้งในเวทีประชุม ศจพ.อ. นิคมคำสร้อย และเป็นการจัดเวที Poverty Forum ในระดับตำบลอีก 8 ครั้งในเวทีประชุม ศจพ.ต. และ ศจพ.ท. ได้แก่ 7 ตำบลในอำเภอนิคมคำสร้อย และอีก 1 ครั้งในเขตเทศบาลตำบลนิคมคำสร้อย และจัดเวที Poverty Forum ในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร 1 ครั้ง (5) จัดทำแผนพัฒนาเพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจนระดับพื้นที่/จังหวัดในจังหวัดมุกดาหาร โดยทิวังชัยได้จัดทำแผนร่วมกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายในท้องถิ่น ท้องที่ และจากการประชาคมหมู่บ้าน โดยมีแผนพัฒนาดังนี้ (1) แผนพัฒนาจังหวัด จำนวน 1 แผน (2) แผนพัฒนาอำเภอนิคมคำสร้อย จำนวน 1 แผน (3) แผนพัฒนาตำบล 7 ตำบล ในอำเภอนิคมคำสร้อย จำนวน 7 แผน (4) แผนพัฒนาหมู่บ้าน 79 หมู่บ้าน ในอำเภอนิคมคำสร้อย จำนวน 79 แผน (5) แผนพัฒนาชุมชน ในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร จำนวน 1 แผน (6) แผนพัฒนาชุมชน 34 ชุมชน ในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร จำนวน 34 แผน

คำสำคัญ : การพัฒนาพื้นที่เชิงบูรณาการ, การแก้ไขปัญหาความยากจน, เบ็ดเสร็จและแม่นยำ

Abstract

The results of the research revealed that 1) the result of further search and verification of poor people was able to complete 5,970 households; 2) there was a help referral system and creating a feedback loop system. There are 5 areas of assistance, namely: (1) Education: 75 students received scholarships from the Equitable Education Fund (FFE) (2) housing 19 households have been repaired, 1 household has been built. (3) Occupational development Has been forwarded to agencies in the field of training

and professional development. (4) access to government welfare. Has passed on information and helped poor households in Nikhom Kham Soi District and the research team has supported in helping poor households to access the registration of the state welfare card in 2022 for all 79 villages, 7 sub-districts in Nikhom Kham Soi District, totaling 665 households (5) social welfare Poor households in Nikhom Kham Soi District receive social welfare. 190 households received subsistence bags. 3) Operating Model at an area level that is suitable for the potential of the target poor and in accordance with the context of the area that lifts the poor out of poverty, namely (1) Mulberry Model to solve poverty. The pilot research area in Nikhom Kham Soi District, Kok Daeng Sub-district, has 38 target households, 38 people. pilot research areas in Muang District and Nong Sung District There are 39 households and 39 people who benefit from targeted households. (3) Labor warehouse model to solve poverty Community target areas in Mukdahan municipality There are 16 targeted households that receive benefits, 16 households, 16 people. 4) Set up a total of 11 Poverty Forums, including 1 provincial-level Poverty Forum and 1 district-level Poverty Forum at the PDR meeting. Nikhom Kham Soi and organizing a Poverty Forum at the sub-district level 8 times in the Nikom Kham Soi meeting forum, namely 7 sub-districts in Nikhom Kham Soi district and 1 more time in the Nikhom Kham Soi municipality area and organizing a Poverty Forum 5) Prepare a development plan to solve poverty problems at the area/provincial level in Mukdahan province. The research team has developed a plan in cooperation with local network partners, the locality and the village community. The development plans are as follows: (1) Provincial development plan, amount of 1 plan (2) Development plan for Nikhom Kham Soi District, amount of 1 plan (3) Development plan for 7 sub-districts in Nikhom Kham Soi District, amount of 7 plans (4) Village development plan for 79 villages in Nikhom Kham Soi District, amount of 79 plans (5) community development plans in Mukdahan municipality, 1 plan (6) 34 community development plans in Mukdahan municipality, 34 plans.

Keywords: integrated area development, poverty alleviation, comprehensive and precise

บทนำ

ปัญหาความยากจนถือได้ว่าเป็นปัญหาที่สำคัญในอันดับแรกๆ ของประเทศไทย ซึ่งเป็นทั้งปัญหาเชิงระบบและเชิงโครงสร้างในระดับชาติ อีกทั้งสั่งสมมาเป็นระยะเวลายาวนาน แม้ว่าทุกรัฐบาลได้พยายามที่จะหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนโดยมีการสนับสนุนงบประมาณให้กับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ดำเนินการขจัดปัญหาความยากจนให้ครอบคลุมทั่วถึงทั้งประเทศและประสบความสำเร็จ รวมทั้งช่วยลดปริมาณครัวเรือนยากจนลงได้

แต่รูปแบบในการบริหารจัดการทั้งแผนงานโครงการงบประมาณต่างๆ รวมถึงหน่วยงานยังคงเป็นไปแบบแยกดำเนินการ ต่างคนต่างปฏิบัติหน้าที่ หรืออาจเรียกได้ว่าต่างคน ต่างทำ จึงทำให้การดำเนินงานจัดความยากจนขาดพลังในการขับเคลื่อนในการแก้ไขปัญหา และประชาชนยังคงไม่ได้ได้รับความช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาความยากจนได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่นั้นถือได้ว่าประชาชนเป็นผู้ที่รู้และเข้าใจปัญหานั้นมากที่สุดรวมทั้งเป็นผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนอย่างแท้จริง จึงเห็นควรว่าให้ประชาชนเป็นผู้แก้ไขปัญหาของตนเองโดยที่มีหน่วยงานของรัฐให้การสนับสนุนช่วยเหลือ (พาริซาร์ สมะ, 2559)

หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) รับผิดชอบใน Platform ที่ 14 การขจัดความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ ที่มุ่งสร้างการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่จังหวัดให้เกิดการบูรณาการความร่วมมือ โดยใช้ข้อมูลความรู้และเสริมสร้างขีดความสามารถของมหาวิทยาลัยในการสร้างความรู้เพื่อตอบโจทย์การพัฒนาของพื้นที่ สู่การเติบโตอย่างยั่งยืน (Sustainable Growth) ภายใต้ความท้าทายใหม่ วิทาลัยชุมชนมุกดาหาร ในฐานะสถาบันอุดมศึกษา จึงเห็นความสำคัญของการสนับสนุนการจัดทำระบบข้อมูลความยากจนและติดตามการช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาความยากจนของจังหวัดมุกดาหาร รวมถึงการติดตามวิเคราะห์ และหนุนเสริมกลไกการพัฒนาเชิงพื้นที่ของจังหวัดมุกดาหาร สังเคราะห์ข้อมูลพื้นที่ระดับครัวเรือน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของระบบสังเคราะห์ของกลุ่มครัวเรือนยากจนที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ให้สามารถเข้าถึงระบบสังเคราะห์และช่วยเหลือ และหาแนวทางในการพัฒนาส่งเสริมในการเพิ่มศักยภาพของครัวเรือนที่ยากจนตลอดจนชุมชนในการพึ่งพาตนเองและปรับตัวให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ในระดับการจัดการได้ในพื้นที่ และส่งต่อแนวทางการแก้ปัญหาและเป็นแรงหนุนต่อการพัฒนาในด้านอื่นๆ โดยมุ่งหวังการพัฒนาคนในมิติต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาความยากจนจากจังหวัดมุกดาหารมีความก้าวหน้าในการพัฒนาคนด้านรายได้เป็นลำดับที่ 57 ของระดับดัชนีที่ 0.5796

การพัฒนาเพื่อลดความยากจนให้บรรลุตามเป้าหมายของ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 นั้น ให้ความสำคัญกับการเจาะจงกลุ่มเป้าหมายและพื้นที่เป้าหมายในการแก้ไขปัญหาความยากจน โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายประชาชนผู้มีรายได้น้อย ซึ่งสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ร่วมกับศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (NECTEC-สวทช.) ได้พัฒนาระบบเบื้องต้นบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า TP MAP (Thai People Map and Analytics Platform) เพื่อเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการข้อมูลพัฒนาคนแบบชี้เป้า รวมถึงเป็นระบบที่สามารถระบุปัญหาความยากจนในระดับบุคคล ครัวเรือน ชุมชน พื้นที่ จังหวัด และประเทศ ซึ่งทำให้การแก้ปัญหาตรงกับกลุ่มเป้าหมายมากขึ้นและสามารถออกแบบนโยบาย โครงการในการแก้ปัญหาให้ตรงกับความต้องการหรือสภาพปัญหาได้ ทั้งนี้ หลักการทำงานของฐานข้อมูล TP MAP คือ อาศัยข้อมูลจากหลายแหล่งมายืนยันซึ่งกันและกัน โดยในปัจจุบันใช้สมมติฐานว่าคนที่ได้รับการสำรวจว่าจน (Survey-Based) และยังมีมาลงทะเบียนว่าจนอีกด้วย (Register-Based) น่าจะเป็นคนจนเป้าหมายที่ต้องการความช่วยเหลือเร่งด่วน ดังนั้น TP MAP จึงตั้งต้นโดยใช้ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) จากกรมการพัฒนาชุมชน และข้อมูลผู้ลงทะเบียนสวัสดิการแห่งรัฐจากกระทรวงการคลัง มายืนยันซึ่งกันและกัน หรืออีกนัยหนึ่ง "คนจนเป้าหมาย" ใน TP MAP ก็คือคนจนใน จปฐ. ที่ไปลงทะเบียนสวัสดิการแห่งรัฐ ผลการประเมิน

ความก้าวหน้าการพัฒนาคนในด้านรายได้ เป็นดัชนีที่สะท้อนเรื่องสถานะด้านการเงินหรือฐานะทางเศรษฐกิจของคน โดยมีตัวชี้วัด 4 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย 1) รายได้เฉลี่ยของครัวเรือน 2) สัดส่วนประชากรยากจน 3) ร้อยละของครัวเรือนที่มีหนี้สินเพื่อการอุปโภคบริโภค 4) ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคของรายได้ (Gini Coefficient) พบว่าจังหวัดมุกดาหาร อยู่ในอันดับที่ 69 จาก 77 จังหวัด (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562) ค่าดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index - HAI) อยู่ที่ 0.4233 โดยมี "คนจนเป้าหมาย" คือ จำนวน"คนจนเป้าหมาย" หรือ จำนวนคนจน (จปฐ.) ที่ไปลงทะเบียนสวัสดิการแห่งรัฐ จำนวน 4,567 คน จากประชากรที่สำรวจ 245,850 คน ในปี 2562 จากฐานข้อมูล TPMAP ซึ่งฐานข้อมูล TPMAP เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) และศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (เนคเทค-สวทช.)

จังหวัดมุกดาหารมีดัชนีความก้าวหน้าคน (Human Achievement Index - HAI) ในระดับต่ำของจำนวน 8 ด้าน จากข้อมูลการรายงาน สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปี 2562 คือ จากการวัดความก้าวหน้าในการพัฒนาคนด้าน สุขภาพ การศึกษา ชีวิตการทำงาน รายได้ที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ชีวิตครอบครัวและชุมชน การคมนาคมและการสื่อสาร และด้านการมีส่วนร่วมจังหวัดมุกดาหาร มีความก้าวหน้าด้านการพัฒนาคนในลำดับที่ 69 ของประเทศไทย

วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร ซึ่งเป็นหน่วยงานทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาแห่งเดียวในจังหวัดมุกดาหาร ที่ได้รับมอบหมายและได้รับทุนหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) สัญญาเลขที่ A14F650073-บพท. โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ซึ่งเป็นปีที่ 3 ที่ได้รับทุนในการทำวิจัย ซึ่งมี ดร.ทิวากร เหล่าลือชา ครูเชี่ยวชาญ วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร เป็นหัวหน้าโครงการในครั้งนี้ โดยมีเป้าประสงค์เพื่อให้ประชาชนได้รับการพัฒนาศักยภาพให้สามารถพึ่งตนเองได้ มีรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต และมีการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สัดส่วนคนจนลดลงอย่างต่อเนื่อง วิทยาลัยชุมชนมุกดาหารยังเป็นหน่วยงานกลางในการส่งต่อข้อมูลความยากจนไปยังหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องให้ได้รับการช่วยเหลือในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป เช่น หน่วยงานที่ส่งต่อ มีดังนี้ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดมุกดาหาร สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนจังหวัดมุกดาหาร สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดมุกดาหาร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดมุกดาหาร เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งหน่วยงานดังกล่าวได้มีการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายจากรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาครัวเรือนยากจนในแต่ละพื้นที่ทั่วประเทศ ซึ่งการทำงานในเชิงพื้นที่ ที่มิวิจัยได้รับความอนุเคราะห์ ความร่วมมือ และการบูรณาการจากหน่วยงานหลายหน่วยเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ให้ครอบคลุมทุกอำเภอ ในจังหวัดมุกดาหาร เพราะเนื่องจากการแก้ไขปัญหาความยากจนของครัวเรือนยากจนนั้นเป็นปัญหาที่มีความสลับซับซ้อน และมีความยากในการดำเนินการ สาเหตุจากครัวเรือนยากจนในแต่ละพื้นที่ แต่ละครัวเรือนย่อมมีปัญหาและสาเหตุของความยากจนที่แตกต่าง

กันหรืออาจมีปัญหาและสาเหตุหลายประการในเวลาเดียวกัน อาจไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาด้วยนโยบายหรือกิจกรรมด้านหนึ่งด้านใดเป็นการเฉพาะได้ อาจต้องใช้ระยะเวลาพอสมควรในการแก้ไขปัญหา การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต หรือวิถีคิด และเพื่อผลสำเร็จในการแก้ไขปัญหา การดำเนินงานต้องทุ่มเททรัพยากรและความเสียสละของผู้มีส่วนร่วม โดยอาศัยความตั้งใจของครัวเรือนยากจนและการบูรณาการภารกิจของส่วนราชการที่ได้รับหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาในครั้งนี้ด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาระบบค้นหา สอบทานใหม่ และจำแนก (Classify) ในครัวเรือนยากจนให้ครอบคลุมทั้งจังหวัดอย่างถูกต้องและแม่นยำจังหวัดมุกดาหาร
2. เพื่อพัฒนาระบบส่งต่อความช่วยเหลือ และสร้างระบบข้อมูลย้อนกลับ (Feedback Loop) การนำเข้า การนำออกข้อมูลครัวเรือนยากจน (Add on and Exit) ที่ได้รับการช่วยเหลือจากระบบ (PPP CONNEXT) จังหวัดมุกดาหาร
3. เพื่อพัฒนาโมเดลแก๊จน (Operating Model) ระดับพื้นที่ที่เหมาะสมกับศักยภาพของคนจนเป้าหมายและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ที่ทำให้คนจนหลุดพ้นความยากจน ตามกรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihoods Framework ; SLF) โดยใช้นวัตกรรมและ/หรือเทคโนโลยีในการพัฒนาอาชีพ/เพื่อยกระดับรายได้คนจน 40% ลง
4. เพื่อจัดทำระบบ Poverty Forum เพื่อเป็นเครื่องมือในการประสานงานส่งต่อความช่วยเหลือและสร้างยุทธศาสตร์แก้ไขปัญหาความยากจนของพื้นที่จังหวัดมุกดาหารอย่างเป็นรูปธรรม
5. เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาความยากจนระดับพื้นที่ที่เชื่อมโยงกับแผนยุทธศาสตร์ท้องถิ่น ตำบล อำเภอ/หรือแผนจังหวัดมุกดาหาร (One Plan)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ (Mixed Methods) โดยมีรายละเอียดตามขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ครัวเรือนยากจนในจังหวัดมุกดาหาร ที่มีรายชื่ออยู่ในระบบฐานข้อมูลครัวเรือนยากจน PPP CONNEXT และในระบบฐานข้อมูลครัวเรือนยากจน PPAOS จำนวน 5,673 ครัวเรือน
2. ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ 3 อำเภอในจังหวัดมุกดาหาร ประกอบด้วย อำเภอเมือง อำเภอนิคมน้ำส้วม และอำเภอหนองสูง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แบบสอบถาม 2) แบบสัมภาษณ์ 3) Poverty profile 4) Village profile 5) family folder และ 6) แผนผังครัวครัวเรือน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากฐานข้อมูลในระบบข้อมูลครัวเรือนยากจนระดับพื้นที่ โดยกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) (www.pppconnext.com) และระบบฐานข้อมูลครัวเรือนยากจน PPAOS ซึ่งแสดงผลเป็นกราฟแสดงผลการสำรวจข้อมูล ปัญหา ศักยภาพและวิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพเดิมของข้อมูลปัญหาความยากจนในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา จากแบบสัมภาษณ์, Poverty profile, Village profile, family folder และแผนผังครัวเรือน เพื่อวิเคราะห์บริบทคนจน บริบทชุมชน ปัญหา และศักยภาพคนจน เพื่อนำมาออกแบบโมเดลแก้ไขปัญหาความยากจน

ผลการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาระบบค้นหา สอบทานใหม่ และจำแนก (Classify) ในครัวเรือนยากจนให้ครอบคลุมทั้งจังหวัดอย่างถูกต้องและแม่นยำจังหวัดมุกดาหาร

การค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจนในปีที่ 3 จากการค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจนในปีที่ 1 และปีที่ 2 ทำให้ทีมวิจัยมีข้อมูลครัวเรือนยากจนจำนวน 5,673 ครัวเรือน ในการค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจนในปีที่ 3 ทีมวิจัยได้ลงพื้นที่ทำการค้นหาและสอบทาน 100% ทีมวิจัยได้ทำการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลครัวเรือนยากจนที่ตกหล่น โดยมีเป้าหมายในการค้นหาสอบทานใหม่ใน 3 อำเภอ 1,998 ครัวเรือน หรือ 8,053 คน ซึ่งแบ่งตามพื้นที่ดำเนินการ ได้แก่ (1) อำเภอนิคมน้ำอ้อม มีคนจนเป้าหมายจำนวน 628 ครัวเรือน หรือ 2,600 คน (2) อำเภอหนองสูง มีคนจนเป้าหมายจำนวน 150 ครัวเรือน หรือ 633 คน (3) อำเภอเมืองมุกดาหาร มีคนจนเป้าหมายจำนวน 1,220 ครัวเรือน หรือ 4,820 คน

ทีมวิจัยได้ทำการลงพื้นที่ค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจนใน 3 อำเภอ พบว่า มีคนรั่วไหลในระบบ (Inclusion Error) จำนวน 1,211 ครัวเรือน คนตกหล่นจากระบบ TPMP (Exclusion Error) จำนวน 370 ครัวเรือน จากเดิมมีข้อมูลครัวเรือนยากจนในระบบทั้ง 3 อำเภอ 1,990 ครัวเรือน และใน 7 อำเภอ 5,673 ครัวเรือน ทีมวิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลคนจนที่ตกหล่นจากระบบ TPMP (Exclusion Error) จำนวน 370 ครัวเรือน รวมแล้วมีครัวเรือนยากจนในระบบทั้ง 7 อำเภอ 5,970 ครัวเรือน

หลังจากนั้นจะได้ทำการบันทึกข้อมูลครัวเรือนยากจนลงในระบบแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำระดับจังหวัด : Provincial Poverty Alleviation Operating System (PPAOS) และได้จัดเวทีเพื่อประชุมคืนข้อมูลให้กับศูนย์อำนวยการขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 3 อำเภอ และคืนข้อมูลให้กับผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านในทุกตำบลของ 3 อำเภอ โดยมีผลการค้นหาสอบทานใน 3 อำเภอ

2. เพื่อพัฒนาระบบส่งต่อความช่วยเหลือ และสร้างระบบข้อมูลย้อนกลับ (Feedback Loop) การนำเข้า การนำออกข้อมูลครัวเรือนยากจน (Add on and Exit) ที่ได้รับการช่วยเหลือจากระบบ (PPP CONNEXT) จังหวัดมุกดาหาร

พัฒนาระบบส่งต่อความช่วยเหลือที่มิจัยของวิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร มีบทบาทในการค้นหาภาคีเครือข่ายในการทำงาน สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการวิจัย จัดตั้งทีมงานรับผิดชอบแต่ละส่วน จัดทำบันทึกความเข้าใจ (Memorandum of Understanding: MOU) กับหน่วยงานภาคีความร่วมมือที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนความรู้ สนับสนุนงบประมาณและบุคลากร การแก้ไขปัญหาเฉพาะด้านจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และหน่วยงานในระดับพื้นที่ เพื่อสร้างความร่วมมือในการส่งต่อข้อมูลและให้การช่วยเหลือครัวเรือนยากจนกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ เด็กในครัวเรือนยากจนที่ต้องการโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา ครัวเรือนยากจนที่ต้องการความช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัย กลุ่มภาวะพึ่งพิง เช่น คนชรา คนพิการ คนด้อยโอกาส กลุ่มผู้มีปัญหาสุขภาพ เจ็บป่วยเรื้อรัง เข้าไม่ถึงสวัสดิการ รวมถึงกลุ่มผู้ขาดแคลนทุนในการประกอบอาชีพ ดังนั้น โครงการวิจัยการพัฒนาพื้นที่เชิงบูรณาการแบบร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ กรณีศึกษาพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ในปีที่ 1 และปีที่ 2 ทีมวิจัยได้จัดพิธีลงนามบันทึกข้อตกลง 3 ครั้ง เพื่อเป็นการบันทึกข้อตกลงความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาความยากจน เพื่อส่งต่อความช่วยเหลือและให้ความช่วยเหลือครัวเรือนยากจนในจังหวัดมุกดาหาร

3.พัฒนาโมเดลแก๊จน (Operating Model) ระดับพื้นที่ที่เหมาะสมกับศักยภาพของ คนจนเป้าหมายและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ที่ทำให้คนจนหลุดพ้นความยากจน ตามกรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihoods Framework ; SLF) โดยใช้ นวัตกรรมและ/หรือเทคโนโลยีในการพัฒนาอาชีพ/เพื่อยกระดับรายได้คนจน 40% ล่าง

การพัฒนาโมเดลแก๊จนในการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างเบ็ดเสร็จและยั่งยืนในจังหวัดมุกดาหาร มีโมเดลในการแก้ไขปัญหาความยากจน จำนวน 4 โมเดล ดังนี้

1) โมเดล “มันแก๊จน” เป็นโมเดลแก๊จนที่ดำเนินการต่อเนื่องจากการวิจัยระยะที่ 1 (2563) และการวิจัยระยะที่ 2 (2564) ในการวิจัยระยะที่ 3 (2565) ครั้งนี้ เป็นการติดตามประเมินผลโครงการโมเดลแก๊จน “มันแก๊จน” ในพื้นที่อำเภอดงหลวง มีครัวเรือนคนจนเป้าหมายที่ได้รับประโยชน์ จำนวน 60 ครัวเรือน ด้วยสถานที่ตั้งของพื้นที่ดำเนินการวิจัยห่างไกลจากตัวจังหวัดมุกดาหาร ซึ่งเป็นที่ตั้งของวิทยาลัยชุมชนมุกดาหารสถาบันการศึกษาที่รับผิดชอบงานวิจัย กรอบกับกลุ่มเป้าหมายครัวเรือนยากจนเป็นชาติพันธุ์ไทบรู ทำให้การดำเนินงานวิจัยในพื้นที่ไม่มีความก้าวหน้าอย่างที่ควรจะเป็น ยังไม่สามารถยกระดับกลุ่มวิสาหกิจมันแก๊จนไปสู่การแปรรูปได้ โมเดลแก๊จนยังนิยมปลูกมันเพื่อขายหัวสดเป็นหลัก ทีมวิจัยจึงจะร่วมวางแผนกับ ศูนย์ ศจพ.อ.ดงหลวง เพื่อวางกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนงานวิจัยในระยะที่ 3 (2565) ต่อไป

2) โมเดลหมอนแก๊จน พื้นที่วิจัยนำร่องในอำเภอนิคมน้ำจืด คือ ตำบลกกแดง มีครัวเรือนเป้าหมายที่ได้รับประโยชน์ จำนวน 38 ครัวเรือน 38 คน และทีมวิจัยได้ขยายพื้นที่โมเดลหมอนแก๊จนอำเภอมืองไปมายังพื้นที่บ้านโคกโปงเปือยและบ้านแก้ง ตำบลนาโสก ในอำเภอมืองมุกดาหาร มีครัวเรือนเป้าหมายที่ได้รับประโยชน์ จำนวน 9 ครัวเรือน 9 คน ครัวเรือนยากจนได้ทำการปลูกหมอนเพื่อขายใบ และทีมวิจัยได้อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการแปรรูปหมอน โดยครัวเรือน

ยากจนได้แปรรูปหม่อนเป็นผลิตภัณฑ์อื่นๆ เช่น ชาใบหม่อน สบู่ใบหม่อน ยาสระผมใบหม่อน และได้รับการสนับสนุนและอบรมให้ความรู้จากสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วว.) ในการคุณภาพของดิน ในการทำแปลงหม่อน GAP (Good Agricultural Practices : GAP) การตรวจสอบสารสำคัญในใบหม่อน การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากหม่อนโดยการทำสารสกัดจากรากหม่อนเพื่อทำเป็นเครื่องสำอาง เช่น ครีมทาหน้า

ทีมวิจัยได้นำแนวคิด Collaborative Governance มาเป็นกรอบในการขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของพื้นที่อำเภอนิคมคำสร้อย ทีมวิจัยในฐานะสถาบันอุดมศึกษาทำหน้าที่มุ่งสร้างการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่จังหวัดด้วยการทำให้เกิดการบูรณาการความร่วมมือ ภายใต้แนวคิดที่ชื่อว่า “คุยกันทั้งอำเภอ” ด้วยการสร้างพื้นที่ (Space) การพูดคุยเจรจาต่อรอง (Face to Face Dialogues) โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการค้นหาและสอบถามครัวเรือนคนจนผ่านระบบตรวจสอบข้อมูลที่มีคุณภาพ และผลการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่มาเป็นเครื่องมือในการสร้างความไว้วางใจสาธารณะ (Public Trust) และนำมาสู่ซึ่งเวที (Forum) การเจรจาพูดคุยที่มีหน่วยงานหรือสถาบันของรัฐ (Public Agencies) อาทิ สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานจังหวัด เป็นต้น ร่วมกับองค์กรที่ไม่ใช่รัฐ (Non-State Actors) กับองค์กรภาคประชาสังคมอย่างขบวนองค์กรชุมชน

4. เพื่อจัดทำระบบ Poverty Forum เพื่อเป็นเครื่องมือในการประสานงานส่งต่อความช่วยเหลือและสร้างยุทธศาสตร์แก้ไขปัญหาความยากจนของพื้นที่จังหวัดมุกดาหารอย่างเป็นรูปธรรม

จากการดำเนินงานของโครงการการพัฒนาพื้นที่เชิงบูรณาการแบบร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำกรณีศึกษาพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ได้มีการจัดเวที Poverty Forum ทั้งหมด 11 ครั้ง โดยเป็นการจัดเวที Poverty Forum ในระดับจังหวัด 1 ครั้ง จัดเวที Poverty Forum ในระดับอำเภอ 1 ครั้งในเวทีประชุม ศจพ.อ. นิคมคำสร้อย และเป็นการจัดเวที Poverty Forum ในระดับตำบลอีก 8 ครั้งในเวทีประชุม ศจพ.ด. และ ศจพ.ท. ได้แก่ 7 ตำบลในอำเภอนิคมคำสร้อย และอีก 1 ครั้งในเขตเทศบาลตำบลนิคมคำสร้อย และจัดเวที Poverty Forum ในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร 1 ครั้งโดย ทีมวิจัยได้จัดทำระบบ Poverty Forum เพื่อเป็นเครื่องมือในการประสานงานส่งต่อความช่วยเหลือและสร้างยุทธศาสตร์แก้ไขปัญหาความยากจนของพื้นที่จังหวัดมุกดาหารอย่างเป็นรูปธรรม และเป็นการจัดประชุมเพื่อรายงานผลการดำเนินการในการค้นหาและสอบถามข้อมูลครัวเรือนยากจน เพื่อให้บุคคล และหน่วยงานในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องได้ช่วยกันร่วมตรวจสอบข้อมูลครัวเรือนยากจนที่ทีมวิจัยได้ทำการค้นหาและสอบถาม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงที่มีความแม่นยำ

5. เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาความยากจนระดับพื้นที่ที่เชื่อมโยงกับแผนยุทธศาสตร์ท้องถิ่น ตำบล อำเภอ/หรือแผนจังหวัดมุกดาหาร (One Plan)

ทีมวิจัยตระหนักดีว่าปัญหาความยากจนเป็นปัญหาที่ซับซ้อนต้องเกิดจากปัญหาเชิงโครงสร้างและปัจจัยส่วนบุคคล และความยากจนมีความเป็นพลวัตร จึงมุ่งสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดการบูรณาการความร่วมมือในพื้นที่เพื่อแก้ปัญหาความยากจนด้วยกลไกคลินิกวิจัย (Research

Clinic) ที่มืองค์ประกอบของนักวิชาการที่เชี่ยวชาญด้านความยากจน หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง ภาคองค์กรชุมชน ภาคธุรกิจเอกชน เพื่อร่วมกันวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล ผลิตความรู้ร่วม เพื่อหวังสร้างการเปลี่ยนแปลงการแก้ไขปัญหา นำมาสู่การสร้างเวที (Forum) เพื่อเป็นพื้นที่ (Space) การเจรจาพูดคุยที่มีหน่วยงานหรือสถาบันของรัฐ (Public Agencies) กับองค์กรที่ไม่ใช่รัฐ (Non-State Actors) เป็นการแสดงให้เห็นว่ารัฐไม่ใช่เจ้าของปัญหาความยากจน และไม่ใช่ผู้รู้ในการแก้ไขปัญหาความยากจนแต่ฝ่ายเดียว การทำงานเพื่อเชื่อมโยงภาคีขับเคลื่อนผ่านกลไกเดิมที่มีอยู่หรือเกิดจากนโยบายของรัฐบาลทั้ง ศพพ.จ. และ ศพพ.อ. สร้างการรับรู้ปัญหาความยากจนในระดับจังหวัดให้กับหน่วยงานจากงานวิจัย เวทีการประชุมมีข้อหาหรือจากผลการวิจัยเพื่อแสวงหาทางออกในการแก้ปัญหาาร่วมกัน

ส่วนการพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบาย หรือเชื่อมโยงให้เกิดแผนพัฒนาเพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจนระดับพื้นที่/จังหวัดในจังหวัดมุกดาหาร ล้วนเป็นข้อเสนอที่เกิดจากการเชื่อมโยงจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากเวทีคลินิกร่วมกัน โดยทีมวิจัยได้ส่งข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้ไขปัญหาความยากจนในจังหวัดมุกดาหารในแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหารระยะ 5 ปี พ.ศ. 2566-2570

อภิปรายผล

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อการพัฒนาพื้นที่เชิงบูรณาการแบบร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ กรณีศึกษาพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ระยะที่ 3 ผู้วิจัยจึงนำเสนอการอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาระบบค้นหา สอบทานใหม่ และจำแนก (Classify) ในครัวเรือนยากจนให้ครอบคลุมทั้งจังหวัดอย่างถูกต้องและแม่นยำจังหวัดมุกดาหาร

การค้นหาและsobทานครัวเรือนยากจนในปีที่ 3 จากการค้นหาและsobทานครัวเรือนยากจนในปีที่ 1 และปีที่ 2 ทำให้ทีมวิจัยมีข้อมูลครัวเรือนยากจนจำนวน 5,673 ครัวเรือน ในการค้นหาและsobทานครัวเรือนยากจนในปีที่ 3 ทีมวิจัยได้ลงพื้นที่ทำการค้นหาและsobทาน 100% ทีมวิจัยได้ทำการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลครัวเรือนยากจนที่ตกหล่น โดยมีเป้าหมายในการค้นหาsobทานใหม่ใน 3 อำเภอ 1,998 ครัวเรือน หรือ 8,053 คน ซึ่งแบ่งตามพื้นที่ดำเนินการ ได้แก่ (1) อำเภอนิคมน้ำอ่าว มีคนจนเป้าหมายจำนวน 628 ครัวเรือน หรือ 2,600 คน (2) อำเภอหนองสูง มีคนจนเป้าหมายจำนวน 150 ครัวเรือน หรือ 633 คน (3) อำเภอเมืองมุกดาหาร มีคนจนเป้าหมายจำนวน 1,220 ครัวเรือน หรือ 4,820 คน ทีมวิจัยได้ทำการลงพื้นที่ค้นหาและsobทานครัวเรือนยากจนใน 3 อำเภอ พบว่า มีคนรั่วไหลในระบบ (Inclusion Error) จำนวน 1,211 ครัวเรือน คนตกหล่นจากระบบ TPMP (Exclusion Error) จำนวน 370 ครัวเรือน จากเดิมมีข้อมูลครัวเรือนยากจนในระบบทั้ง 3 อำเภอ 1,990 ครัวเรือน และใน 7 อำเภอ 5,673 ครัวเรือน ทีมวิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลคนจนที่ตกหล่นจากระบบ TPMP (Exclusion Error) จำนวน 370 ครัวเรือน รวมแล้วมีครัวเรือนยากจนในระบบทั้ง 7 อำเภอ 5,970 ครัวเรือน

สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พิมพ์ลิขิต แก้วหานาม และคณะ (2564) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง กลไกความร่วมมือเชิงพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า กรณีที่พบคนจนตกสำรวจ ทีมวิจัยได้สำรวจข้อมูล ได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลโดยมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ได้ทำหนังสือขออนุญาตให้นักวิจัยลงพื้นที่ ก่อนจะลงพื้นที่แต่ละชุมชนต้องไปรายงานตัวต่อผู้ใหญ่บ้านหรือกำนันก่อน เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการ และขอความอนุเคราะห์ให้ผู้นำชุมชนประชาสัมพันธ์และอำนวยความสะดวกในการลงเก็บข้อมูลในพื้นที่ เพื่อสร้างความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยเพื่อการอำนวยความสะดวกและให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามงานวิจัยเชิงลึกเพื่อให้ได้ผลงานวิจัยออกมาได้คุณภาพมากที่สุด โดยแต่ละพื้นที่มีคนจนที่ตกสำรวจ ข้อมูลที่ยังไม่เป็นปัจจุบัน หรือมีการย้ายถิ่นมาจากแหล่งใหม่ ซึ่งการเก็บข้อมูลสำรวจและสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเพิ่มเติมนี้ ได้ผ่านการพิจารณาและตรวจสอบรายชื่อจากผู้ใหญ่บ้าน กำนัน จากรายชื่อกลุ่มเป้าหมายจาก TPMAP/KHM ที่นักวิจัยได้นำไปเสนอ พบว่ามีการตกสำรวจจริง ในการนี้ผู้นำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุข จึงได้เสนอรายชื่อกลุ่มเป้าหมายเพิ่มเติม และเซ็นรับรองเพื่อให้ทีมวิจัยเก็บข้อมูลเพิ่มเติม เพิ่มข้อมูลเข้าสู่ในระบบ และแจ้งไปยังตำบลและอำเภอต่อไป ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้ สามารถเก็บกลุ่มเป้าหมายเพิ่มเติมได้ 271 ราย สามารถเก็บเพิ่มเติมได้คิดเป็นร้อยละ 100 ของกลุ่มเป้าหมายเพิ่มเติม

2. เพื่อพัฒนาระบบส่งต่อความช่วยเหลือ และสร้างระบบข้อมูลย้อนกลับ (Feedback Loop) การนำเข้า การนำออกข้อมูลครัวเรือนยากจน (Add on and Exit) ที่ได้รับการช่วยเหลือจากระบบ (PPP CONNEXT) จังหวัดมุกดาหาร

การพัฒนาระบบส่งต่อความช่วยเหลือ ทีมวิจัยของวิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร มีบทบาทในการค้นหาภาคีเครือข่ายในการทำงาน สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการวิจัย จัดตั้งทีมงานรับผิดชอบแต่ละส่วน จัดทำบันทึกความเข้าใจ (Memorandum of Understanding: MOU) กับหน่วยงานภาคีความร่วมมือที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนความรู้ สนับสนุนงบประมาณและบุคลากร การแก้ไขปัญหาเฉพาะด้านจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และหน่วยงานในระดับพื้นที่ เพื่อสร้างความร่วมมือในการส่งต่อข้อมูลและให้การช่วยเหลือครัวเรือนยากจนกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ เด็กในครัวเรือนยากจนที่ต้องการโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา ครัวเรือนยากจนที่ต้องการความช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัย กลุ่มภาวะพึ่งพิง เช่น คนชรา คนพิการ คนด้อยโอกาส กลุ่มผู้มีปัญหาสุขภาพเจ็บป่วยเรื้อรัง เข้าไม่ถึงสวัสดิการ รวมถึงกลุ่มผู้ขาดแคลนทุนในการประกอบอาชีพ ดังนั้นโครงการวิจัยการพัฒนาพื้นที่เชิงบูรณาการแบบร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ กรณีศึกษาพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ในปีที่ 1 และปีที่ 2 ทีมวิจัยได้จัดพิธีลงนามบันทึกข้อตกลง 3 ครั้ง เพื่อเป็นการบันทึกข้อตกลงความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาความยากจน เพื่อส่งต่อความช่วยเหลือและให้ความช่วยเหลือครัวเรือนยากจนในจังหวัดมุกดาหาร

ทีมวิจัยได้ทำการส่งต่อข้อมูลครัวเรือนยากจนให้แก่หน่วยงานต่างๆ ที่ร่วมทำ MOU ในการแก้ไขปัญหาความยากจนในจังหวัดมุกดาหาร จำนวน 23 หน่วยงาน โดยทีมวิจัยยังได้ทำการส่งต่อข้อมูลครัวเรือนยากจนที่ต้องให้ความช่วยเหลือให้แก่หน่วยงานต่างๆ ตามภารกิจในการช่วยเหลือของหน่วยงานนั้นๆ โดยจำแนกเป็นการส่งต่อความช่วยเหลือในแต่ละด้าน ดังนี้

1) ด้านการศึกษา ทีมวิจัยได้ทำการส่งต่อความช่วยเหลือในด้านการศึกษาให้กับวิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร โดยวิทยาลัยชุมชนมุกดาหารจะเป็นผู้คัดกรองนักศึกษาจากครัวเรือนยากจนระดับอยู่ลำบาก อยู่ยาก และอยู่ได้ ที่มีชื่ออยู่ในระบบฐานข้อมูลครัวเรือนยากจนจำนวน 75 คน เพื่อให้ได้รับทุนการศึกษาจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.)

2) ด้านที่อยู่อาศัย ทีมวิจัยได้ทำการส่งต่อความช่วยเหลือครัวเรือนยากจนที่อยู่ในระดับ อยู่ลำบาก และอยู่ยาก ที่อยู่ในระบบฐานข้อมูล จำนวน 19 ครัวเรือน ให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือความยากจนในด้านการซ่อมแซมและสร้างบ้าน ประกอบด้วย สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ได้ให้การช่วยเหลือการซ่อมแซมบ้านพอเพียง ประจำปีงบประมาณ 2565 งบประมาณ ครัวเรือนละ 20,500 บาท และส่งต่อความช่วยเหลือให้กับบริษัท บ่อทองวินด์ฟาร์ม จำกัด โดยใช้งบประมาณในการสร้างบ้าน 1 หลัง เป็นจำนวนเงิน 179,680 บาท

3) ด้านการพัฒนาอาชีพ ทีมวิจัยได้ทำการส่งต่อความช่วยเหลือครัวเรือนยากจนที่อยู่ในระดับอยู่ลำบาก อยู่ยาก และอยู่ได้ ให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือความยากจนในด้านการฝึกและพัฒนาอาชีพ ประกอบด้วย สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดมุกดาหาร (พมจ.) สำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดมุกดาหาร ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ มุกดาหาร วิสาหกิจชุมชนหม่อนไหมสายใยนิคมคำสร้อย วิสาหกิจชุมชนการปลูกหม่อนแก่จัน ตำบลกกแดง ศูนย์เรียนรู้การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ตำบลกกแดง วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร

4) ด้านการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ ทีมวิจัยได้ทำการส่งต่อข้อมูลและช่วยเหลือครัวเรือนยากจนในอำเภอนิคมน้ำคำสร้อยและทีมวิจัยได้หนุนเสริมในการช่วยเหลือครัวเรือนยากจนให้เข้าถึงการสมัครลงทะเบียนบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ปี 2565 ได้ทั้ง 79 หมู่บ้าน 7 ตำบลในอำเภอนิคมน้ำคำสร้อย จำนวน 665 ครัวเรือน โดยมีครัวเรือนยากจนที่ได้ทำการลงทะเบียนบัตรสวัสดิการแห่งรัฐไปแล้ว จำนวน 665 ครัวเรือนหรือคิดเป็นร้อยละ 100.00 ข้อมูล ณ วันที่ 29 กันยายน 2565

5) ด้านการจัดสวัสดิการทางสังคม ครัวเรือนยากจนในอำเภอนิคมน้ำคำสร้อยได้รับสวัสดิการทางสังคม โดยได้รับถุงยังชีพ จำนวน 190 ครัวเรือน ซึ่งได้รับจากที่ทำการปกครองอำเภอนิคมน้ำคำสร้อย โดยนายอำเภอนิคมน้ำคำสร้อย นายชายสิทธิ์ สุวรรณโชติ มอบถุงยังชีพ จำนวน 60 ครัวเรือน บริษัท บ่อทองวินด์ฟาร์ม มอบถุงยังชีพ จำนวน 60 ครัวเรือน กอง พชอ. และมูลนิธิสุทธิธรรม มอบถุงยังชีพ จำนวน 70 ครัวเรือน

3. เพื่อพัฒนาโมเดลแก่งจัน (Operating Model) ระดับพื้นที่ที่เหมาะสมกับศักยภาพของคนจนเป้าหมายและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ที่ทำให้คนจนหลุดพ้นความยากจน ตามกรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihoods Framework ; SLF) โดยใช้นวัตกรรมและ/หรือเทคโนโลยีในการพัฒนาอาชีพ/เพื่อยกระดับรายได้คนจน 40% ล่าง

การพัฒนาโมเดลแก่งจันในการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างเบ็ดเสร็จและยั่งยืนในจังหวัดมุกดาหาร มีโมเดลในการแก้ไขปัญหาความยากจน จำนวน 4 โมเดล ดังนี้

1) โมเดล “มันแก่งจัน” เป็นโมเดลแก่งจันที่ดำเนินการต่อเนื่องจากการวิจัยระยะที่ 1 (2563) และการวิจัยระยะที่ 2 (2564) ในการวิจัยระยะที่ 3 (2565) ครั้งนี้ เป็นการติดตามประเมินผลโครงการโมเดลแก่งจัน “มันแก่งจัน” ในพื้นที่อำเภอดงหลวง มีครัวเรือนคนจนเป้าหมายที่

ได้รับประโยชน์ จำนวน 60 ครัวเรือน ด้วยสถานที่ตั้งของพื้นที่ดำเนินการวิจัยห่างไกลจากตัวจังหวัด มุกดาหาร ซึ่งเป็นที่ตั้งของวิทยาลัยชุมชนมุกดาหารสถาบันการศึกษาที่รับผิดชอบงานวิจัย กรอบกับกลุ่มเป้าหมายครัวเรือนยากจนเป็นชาติพันธุ์ไทบรู ทำให้การดำเนินงานวิจัยในพื้นที่ไม่มีความก้าวหน้าอย่างที่ควรจะเป็น ยังไม่สามารถยกระดับกลุ่มวิสาหกิจมันแก้วนึ่งไปสู่การแปรรูปได้ โมเดลแก๊นยังนิยมปลูกมันเพื่อขายหัวสดเป็นหลัก ทีมวิจัยจึงจะร่วมวางแผนกับ ศูนย์ ศพ.อ.ดงหลวง เพื่อวางกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนงานวิจัยในระยะที่ 3 (2565) ต่อไป

2) โมเดลหม่อนแก๊น พื้นที่วิจัยนำร่องในอำเภอนิคมน้ำอ้อย คือ ตำบลกกแดง มีครัวเรือนเป้าหมายที่ได้รับประโยชน์ จำนวน 38 ครัวเรือน 38 คน และทีมวิจัยได้ขยายพื้นที่โมเดลหม่อนแก๊นอำเภอเมืองไปมายังพื้นที่บ้านโคกโป่งเปือย และบ้านแก้ง ตำบลนาโสก ในอำเภอเมืองมุกดาหาร มีครัวเรือนเป้าหมายที่ได้รับประโยชน์ จำนวน 9 ครัวเรือน 9 คน ครัวเรือนยากจนได้ทำการปลูกหม่อนเพื่อขายใบ และทีมวิจัยได้อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการแปรรูปหม่อน โดยครัวเรือนยากจนได้แปรรูปหม่อนเป็นผลิตภัณฑ์อื่นๆ เช่น ชาใบหม่อน สบู่ใบหม่อน ยาสระผมใบหม่อน และได้รับการสนับสนุนและอบรมให้ความรู้จากสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วว.) ในการคุณภาพของดิน ในการทำแปลงหม่อน GAP (Good Agricultural Practices : GAP) การตรวจสอบสารสำคัญในใบหม่อน การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากหม่อนโดยการทำสารสกัดจากรากหม่อนเพื่อทำเป็นเครื่องสำอาง เช่น ครีมทาหน้า

3) โมเดลหม่อนแก๊นครบวงจร พื้นที่วิจัยนำร่องในพื้นที่อำเภอเมืองและอำเภอหนองสูง จำนวน 16 ตำบล มีจำนวนกลุ่มเป้าหมาย มีจำนวน 1,011 ครัวเรือน จำนวน 3,967 คน ในโมเดลหม่อนแก๊นครบวงจร ทีมวิจัยได้ขยายพื้นที่โมเดลหม่อนแก๊นอำเภอเมืองมายังพื้นที่บ้านโคกโป่งเปือย และบ้านแก้ง ตำบลนาโสก ในอำเภอเมืองมุกดาหาร มีครัวเรือนเป้าหมายที่ได้รับประโยชน์ จำนวน 9 ครัวเรือน 9 คน และได้ขยายมายังพื้นที่ตำบลหนองสูงใต้ ในอำเภอหนองสูง มีครัวเรือนเป้าหมายที่ได้รับประโยชน์ จำนวน 30 ครัวเรือน 30 คน ครัวเรือนยากจนได้ทำการปลูกหม่อนเพื่อขายใบ และทีมวิจัยได้อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการแปรรูปหม่อน โดยครัวเรือนยากจนได้แปรรูปหม่อนเป็นผลิตภัณฑ์อื่นๆ เช่น ชาใบหม่อน สบู่ใบหม่อน ยาสระผมใบหม่อน

4) โมเดลคลังแรงงานแก๊น พื้นที่เป้าหมายชุมชนในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร จำนวน 34ชุมชน มีครัวเรือนคนจนเป้าหมายจำนวน 215 ครัวเรือน ในพื้นที่เมืองมุกดาหารยังมีการจ้างงานแต่แรงงานนอกระบบซึ่งส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนคนจนไม่สามารถเข้าสู่การจ้างงานได้เนื่องจากข้อจำกัดทางการศึกษา การเข้าถึงเทคโนโลยี และทักษะด้านแรงงานที่ไม่สอดคล้องกับตลาด คนจนไม่สามารถเข้าถึงแหล่งงานที่มีการจ้างงานได้ และการจ้างงานยังไม่ตรงตามความต้องการระหว่างคนจ้างกับคนรับจ้าง ทำให้รายได้ไม่มั่นคง ขาดค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพ มีครัวเรือนเป้าหมายที่ได้รับประโยชน์ จำนวน 16 ครัวเรือน 16 คน สอดคล้องกับ Kalasin Provincial Office. (2018) ได้กำหนดแนวทาง ทั้งกลไกการขับเคลื่อนเชิงนโยบาย มีการตั้งคณะกรรมการอำนวยการระดับจังหวัด คณะอนุกรรมการ คณะทำงาน คณะต่างๆ ทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ เพื่อให้การดำเนินการถึงหมู่บ้านชุมชน แนวทางการดำเนินโครงการในระยะแรกคือ การขจัดความ

ยากจนใน ขั้นแรกคือการสำรวจข้อมูลและค้นหาครัวเรือนยากจน โดยใช้เกณฑ์รายได้ การลงทะเบียนสวัสดิการแห่งรัฐ และการคัดเลือกด้วยประชาคมระดับหมู่บ้าน (เวทีประชาคม)

4. เพื่อจัดทำระบบ Poverty Forum เพื่อเป็นเครื่องมือในการประสานงานส่งต่อความช่วยเหลือและสร้างยุทธศาสตร์แก้ไขปัญหาความยากจนของพื้นที่จังหวัดมุกดาหารอย่างเป็นรูปธรรม

จากการดำเนินงานของโครงการการพัฒนาพื้นที่เชิงบูรณาการแบบร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำกรณีศึกษาพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ได้มีการจัดเวที Poverty Forum ทั้งหมด 11 ครั้ง โดยเป็นการจัดเวที Poverty Forum ในระดับจังหวัด 1 ครั้ง จัดเวที Poverty Forum ในระดับอำเภอ 1 ครั้งในเวทีประชุม ศจพ.อ. นิคมคำสร้อย และเป็นการจัดเวที Poverty Forum ในระดับตำบลอีก 8 ครั้งในเวทีประชุม ศจพ.ต. และ ศจพ.ท. ได้แก่ 7 ตำบลในอำเภอนิคมน้ำอ้อย และอีก 1 ครั้งในเขตเทศบาลตำบลนิคมคำสร้อย และจัดเวที Poverty Forum ในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร 1 ครั้งโดย ทีมวิจัยได้จัดทำระบบ Poverty Forum เพื่อเป็นเครื่องมือในการประสานงานส่งต่อความช่วยเหลือและสร้างยุทธศาสตร์แก้ไขปัญหาความยากจนของพื้นที่จังหวัดมุกดาหารอย่างเป็นรูปธรรม และเป็นการจัดประชุมเพื่อรายงานผลการดำเนินการในการค้นหาและสอบทานข้อมูลครัวเรือนยากจน เพื่อให้บุคคล และหน่วยงานในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องได้ช่วยกันร่วมตรวจสอบข้อมูลครัวเรือนยากจนที่ทีมวิจัยได้ทำการค้นหาและสอบทาน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงที่มีความแม่นยำ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พิมพ์ลิขิต แก้วหานาม และคณะ (2564) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง กลไกความร่วมมือเชิงพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า การจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการโครงการ Kalasin Happiness Model : คนกาฬสินธุ์ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง มีคณะกรรมการในการดำเนินงานในพื้นที่ ทั้งระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ซึ่งเป็นหน่วยงานในการปฏิบัติ ประกอบด้วย นายอำเภอ เป็นประธานอำนวยการ ปลัดอำเภอหัวหน้ากลุ่มงานบริหารงานปกครอง เป็นรองประธานกรรมการฯ พัฒนาการอำเภอ เป็นกรรมการ/เลขานุการ และสาธารณสุขอำเภอ เป็นกรรมการ/เลขานุการร่วม รวมทั้งส่วนราชการในพื้นที่ เช่น สถานีตำรวจ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) สำนักงานเกษตรอำเภอ สำนักงานปศุสัตว์อำเภอ ที่ดินอำเภอ โรงพยาบาล สำนักงานท้องถิ่นอำเภอ ประธานกลุ่มสถานศึกษา สถาบันการศึกษา องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สหกรณ์การเกษตรอำเภอ กำนันทุกตำบล ร้านค้าห้างร้านภาคเอกชนในพื้นที่ร่วมเป็นกรรมการ โดยทั่วไปจะยึดโครงการสร้างการทำงานตามคณะกรรมการนี้ในการขับเคลื่อนการทำงานดังปรากฏในการทำงานในพื้นที่

5. เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาความยากจนระดับพื้นที่ที่เชื่อมโยงกับแผนยุทธศาสตร์ท้องถิ่น ตำบล อำเภอ/หรือแผนจังหวัดมุกดาหาร (One Plan)

ทีมวิจัยยังได้จัดทำแผนร่วมกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายในท้องถิ่น ท้องที่ และจากประชาคมหมู่บ้าน โดยมีแผนพัฒนาดังนี้ 1) แผนพัฒนาจังหวัด จำนวน 1 แผน 2) แผนพัฒนาอำเภอนิคมน้ำอ้อย จำนวน 1 แผน 3) แผนพัฒนาตำบล 7 ตำบล ในอำเภอนิคมน้ำอ้อย จำนวน 7 แผน 4) แผนพัฒนาหมู่บ้าน 79 หมู่บ้าน ในอำเภอนิคมน้ำอ้อย จำนวน 79 แผน 5) แผนพัฒนาชุมชน ในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร จำนวน 1 แผน และ 6) แผนพัฒนาชุมชน 34 ชุมชน ในเขต

เทศบาลเมืองมุกดาหาร จำนวน 34 แผน สอดคล้องกับ Kalasin Provincial Office. (2018) จังหวัดกาฬสินธุ์ได้จัดทำแผนปฏิบัติการการดำเนินโครงการ Kalasin Happiness Model: คนกาฬสินธุ์ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง พ.ศ.2561 – 2564 โดยมีกระบวนการ ตั้งแต่การศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องในปัจจุบัน การศึกษากรอบนโยบายและแผนพัฒนาประเทศ ในช่วงปัจจุบันและอนาคต การกำหนดค่าเป้าหมายตามนโยบายของรัฐบาล และทำการประเมินความพร้อมในการดำเนินโครงการในทุกด้าน เพื่อกำหนดเป็นกรอบยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการสำหรับดำเนินการในช่วงระยะเวลาพ.ศ. 2561 - 2564 วัตถุประสงค์คือ เพื่อใช้แผนปฏิบัติการของภาคส่วนต่างๆ ในการดำเนินการขับเคลื่อนโครงการฯ ให้บรรลุ เป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนด เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาโครงการที่เหมาะสมกับศักยภาพและบริบท เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมของจังหวัดกาฬสินธุ์รวมทั้ง นโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนงานของรัฐบาล กลุ่มจังหวัด จังหวัด หน่วยงานต่างๆ ภายในจังหวัด และกฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้อง และที่สำคัญเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและเข้าถึงโอกาสของเกษตรกร ผู้ประกอบการ และผู้ใช้แรงงานและประชาชนทั่วไป ในการเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาจังหวัด และเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจกับประชาชน ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วม (Public participation) ของชุมชน ผู้มีส่วนได้ ส่วนเสีย และผู้ที่เกี่ยวข้องจากทุกภาคส่วน เพื่อนำไปสู่กระบวนการพัฒนาที่ได้รับความเห็นพ้องต้องกันจากทุกภาคส่วน แผนปฏิบัติการการดำเนินโครงการ Kalasin Happiness Model: คนกาฬสินธุ์ไม่ทิ้งใครไว้ ข้างหลัง พ.ศ.2561 – 2564 ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ โดยนำเอาห่วงโซ่มাত্রฐาน (Generic Value Chain) มากำหนดกลยุทธ์ และปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินโครงการ ดังนี้ ยุทธศาสตร์ที่ 1 : ยกระดับคุณภาพชีวิตคนจนขั้นพื้นฐาน ยุทธศาสตร์ที่ 2 : ยกระดับรายได้ภาคการเกษตรและพัฒนา ศักยภาพเกษตรกร ยุทธศาสตร์ที่ 3 : ยกระดับผู้ประกอบการ ด้านการเกษตร อุตสาหกรรม ท่องเที่ยว การศึกษา และศิลปวัฒนธรรม ยุทธศาสตร์ที่ 4 : ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพกลุ่มผู้ใช้แรงงาน ยุทธศาสตร์ที่ 5 : อำนวยความยุติธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ สร้างสังคมแห่งความปลอดภัย

เอกสารอ้างอิง

- ทิวากร เหล่าลือชา, ศศิพงษา จันทรสาขา, ปิยะนุช ทวีสุข, บุรฉัตร จันทรแดง, วนิดา สังคะลุน, สุนันทา พิลาวุธ, สุพรรณิ ทองน้อย, จักรกฤษณ์ ภูมิพรหม, ธนวัฒน์ ผิวขำ, มยุรา คำปาน และ ดาริณี บุตรดีวงศ์. (2565). การพัฒนาพื้นที่เชิงบูรณาการแบบร่วมมือเพื่อแก้ไข ปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ กรณีศึกษาพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ระยะที่ 1. *วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 6(2). (TCI 2).
- ทิวากร เหล่าลือชา. (2566). *หนังสือโมเดลปฏิบัติการแก้จน “คนเมืองมุก” Mukdahan Poverty Forum*. เข้าถึงจาก <https://anyflip.com/navht/kniz>

- ทิวากร เหล่าลือชา, ศศิพงษา จันทรสาขา, ปิยะนุช ทวีสุข, บุรฉัตร จันทรแดง, วณิดา สังคะลุน, สุนันทา พิลาวุธ, สุพรรณิ ทองน้อย, จักรกฤษณ์ ภูมิพรหม, ธนวัฒน์ ผิวขำ, มยุรา คำปาน และ ดาริณี บุตรดีวงศ์. (2566, มกราคม-เมษายน). การพัฒนาพื้นที่เชิงบูรณาการแบบร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ กรณีศึกษาพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ระยะที่ 2. *วารสาร มจร.อุบลปริทรรศน์*, 8(1). (TCI 2).
- พาริชาร์ สมะ. (2559). *การแก้ไขปัญหาความยากจน*. กรุงเทพฯ.
- พิมพ์ลิขิต แก้วหานาม และคณะ. (2564). กลไกความร่วมมือเชิงพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนจังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารการบริหารปกครอง (Governance Journal)*, 10(2), 260.
- สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดมุกดาหาร. (2566). *วิดีโองาน “มหกรรมแก้จน คนเมืองมุก ครั้งที่ 1” ภาคเช้า และภาคบ่าย*. เข้าถึงจาก <https://drive.google.com/drive/folders/1dS0mKdKAPAJmS0LSdImiatm68FyG5E2y>
- สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดมุกดาหาร. (2566). *วิดีโองาน “มหกรรมแก้จน คนเมืองมุก ครั้งที่ 1” ภาคเช้า*. เข้าถึงจาก <https://drive.google.com/drive/folders/1dS0mKdKAPAJmS0LSdImiatm68FyG5E2y>
- สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดมุกดาหาร. (2566). *วิดีโองาน “มหกรรมแก้จน คนเมืองมุก ครั้งที่ 1” ภาคบ่าย*. เข้าถึงจาก <https://drive.google.com/drive/folders/1dS0mKdKAPAJmS0LSdImiatm68FyG5E2y>
- Kalasin Provincial Office. (2018). *Kalasin Happiness Model Kalasin People's Plan Leaves No One Behind 2018 –2021*. Kalasin Provincial Development Plan 2018-2021.